

Hasan Kallımcı'nın "A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları" Adlı Eserinin Söz Varlığı Bağlamında İncelemesi

Nermin Er Aydemir*, Damla Nur Ökmen**

Makale Geliş Tarihi:07/08/2024

Makale Kabul Tarihi:25/10/2024

DOI: 10.35675/befdergi.1529873

Öz

Söz varlığı, bir dile ait bütün sözleri içermektedir. Bununla beraber, alt türleri itibariyle söz varlığı; temel söz varlığı, deyimler, atasözleri, terimler, yabancı sözcükler, kalıp sözler, çeviri sözcükler, kalıplaşmış sözlerden oluşmaktadır. Türkçe, sahip olduğu zengin söz varlığı içerisinde özellikle tarihî köklülüğüne dayalı olarak kalıplaşmış kültürel kodlara karşılık gelen zengin söz varlığına sahiptir. Bu zenginliğin örnekleri, Türk edebiyatının sözlü ve yazılı türlerinde tarihin her döneminde yaşatılmıştır. Çocuk edebiyatı eserleri, Türkçenin özellikle kültürel kodları bağlamında gelecek nesillere öğretimi açısından önemli bir yere sahip olmuştur. Türkiye'de bu alanda eserler veren yazarlardan birisi de Hasan Kallımcı'dır. Bu çalışmada yazarın "A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları" kitabı kültürel söz varlığı açısından incelenmiştir. Nitel yaklaşıma uygun olarak desenlenen araştırmada, doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmıştır. Çalışma evrenini oluşturan kitabın söz varlığı unsurlarından deyimler, kalıp sözler ve atasözleri bağlamında kullanımlarının belirlenmesi, çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Böylelikle kalıplaşmış sözlü kültürel bellek öğelerinin çocuk edebiyatı eseri örneğindeki işlevsel özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, Hasan Kallımcı, söz varlığı, Türkçe eğitimi.

Hasan Kallımcı's Work Titled "A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları" Examination in the Context of Vocabulary

Abstract

Vocabulary includes all the words of a language. However, vocabulary in terms of its subtypes; it consists of basic vocabulary, idioms, proverbs, terms, foreign words, formulaic expressions, translated words and formulaic expressions. Among its rich vocabulary, Turkish has a rich vocabulary that corresponds to stereotyped cultural codes, especially based on its historical roots. Examples of this richness have been kept alive in the oral and written genres of Turkish literature in every period of history. Children's literature works have an important

*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye, nermin.eraydemir@alanya.edu.tr.

ORCID: [0000-0002-6406-3399](https://orcid.org/0000-0002-6406-3399)

**Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Antalya, Türkiye.

damlanurokmen1@gmail.com. ORCID: [0009-0004-6813-7211](https://orcid.org/0009-0004-6813-7211)

Kaynak Gösterme: Er Aydemir, N. & Ökmen, D. N. (2024). Hasan Kallımcı'nın "a benim çakır oğlum Atatürk'ün anıları" adlı eserinin söz varlığı bağlamında incelemesi, *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,19(44), 2987-3006.

place in terms of teaching Turkish to future generations, especially in the context of its cultural codes. One of the writers who produce works in this field in Turkey is Hasan Kallimci. In this study, the author's book "A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları" was examined in terms of cultural vocabulary. In the research designed in accordance with the qualitative approach, data was collected through document review. The purpose of the study is to determine the use of idioms, formulaic expressions and proverbs, which are among the vocabulary elements of the book that constitute of the study. Thus, the functional properties of stereotypical oral cultural memory elements in the example of children's literature were tried to be determined. As a result of the study, 62 idioms and 13 formulaic expressions were identified, but no proverbs were found.

Keywords: Children's literature, Hasan Kallimci, Turkish education, vocabulary.

Giriş

Söz varlığı ve söz varlığının unsurları, çocuk edebiyatı ürünlerinin meydana getirilmesinde ve çocuğun gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla çocukların seviyelerine göre yazılması gereken kitapların bu doğrultudaki önemli özelliklerinden birisi de söz varlığıdır. Türkçe çocuk kitaplarının söz varlığını belirlemeye yönelik ilk çalışma Baş'a (2006) aittir. Bu çalışmada çocuklar için son 30 yılda hazırlanan roman, hikâye, masal, destan ve efsane türlerindeki çocuk kitaplarının söz varlığı tespit edilmiş ve bunlar öğrencilerin kelime hazineleri ile karşılaştırılmıştır. Çocuk kitapları, çocuklara dilin söz varlığını, inceliklerini öğretirken aynı zamanda toplumun kültürel öğelerini, maddi ve manevi değerlerini de kazandırmaktadır. Bu çalışmada çocuk edebiyatı yazarları içerisinde önemli bir yeri olan Hasan Kallimci'nin Atatürk'ün 1923 yılı ve sonrasındaki anıları üzerine kurgulanan ve 144 sayfadan oluşan "A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları" adlı kitabı, Türk dilinin tarihsel özellikli kalıplaşmış kültürel söz varlığı unsurları açısından ele alınmıştır.

Söz Varlığı

Söz varlığı terimini Almanca "wortbestand" teriminden çevirerek; kelime hazinesi, sözcük dağarcığı, sözcük dağarı, sözcük gömüsü, vokabüler gibi karşılıkların yerine ilk kez kullanan Prof. Dr. Doğan Aksan'dır (Aksan, 2021). Batı dillerinde vocabulaire, vocabulary, wortschatz, wortbestand gibi karşılıklarla kullanılan söz varlığı, Türkçe Sözlük'te; "Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler" (TDK, 2023) olarak tanımlanmaktadır. Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde söz varlığı; "Bir dilde bulunan yerli ve yabancı bütün sözcüklerin oluşturduğu bütünlük." (Hengirmen, 1999, s.342) ifadesiyle tanımlanırken Anlatım Terimleri Sözlüğü'nde "Bir dilde kullanılan sözcüklerle, anlamı bir özellikle belirtmeye yarayan terim, deyim, atasözü gibi sözcük ve kalıp sözlerin hepsi. Söz dağarcığı." olarak açıklanmıştır (Göğüş, 1998, s.123). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde ise söz varlığı terimi yerine "sözcük dağarcığı" terimi kullanılmış ve bu madde başı; "Bir bireyin kullandığı ya da bir bütüncede yer alan sözcüklerin tümü." ifadesi ile tanımlanmıştır (Vardar, 1998,

s.190). Aksan (2021, s.15); söz varlığını, “*sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar -ya da dil bilimindeki terimiyle göstergeler- olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yaratıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir.*” ifadesi ile tanımlamıştır. Bir dilin söz varlığı, o dili konuşan toplumun kavramlar dünyasını, maddi ve manevi kültürünü, dünya görüşünü yansıtırken o dilin tarihine de ışık tutmaktadır. Bu gerekçe ile ilgili dilin söz varlığında; deyimler, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, atasözleri, terimler, yabancı sözcükler, çeviri ögeler ve ikilemeler gibi unsurlar kültürel belleğin inşa ve aktarım bağlamı işleviyle değerlendirilebilir. Nesilden nesile aktarılan ve kolektif belleğe dair veri oluşturan söz varlığı alt türleri içerisinden deyimler, atasözleri ve kalıp sözler çalışmanın kapsamını sınırlandırmaktadır. Belirtilen gerekçe ile söz varlığının yalnızca üç alt türüne yönelik bilgiler verilmiştir.

Deyimler

Güncel Türkçe Sözlük’te (2023) deyim, “*Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği; tabir*” olarak tanımlanmaktadır. Aksan (2021, s.39) ise deyimleri “*Dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan önemli öğeler.*” ifadesi ile açıklamıştır. Aksoy (2020), deyimleri biçim ve kavram özellikleri bakımından açıklarken atasözü ile arasındaki ortaklıklara ve farklılıklara değinmiştir.

Biçim Özellikleri:

1. Deyimler, atasözleri gibi kalıplaşmış sözlerdir. Bir deyimın sözcükleri değiştirilip yerine -aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamaz ve deyimın sözdizimi bozulamaz.
2. Deyimlerde atasözleri gibi kısa ve özlü anlatım araçlarıdır.
3. Deyimler en az iki sözcükle kurulur ve biçim bakımından iki bölüğe ayrılabilir:
 - a. Sözcük öbeği durumundaki deyimler (*ağır başlı*)
 - b. Tümce durumundaki deyimler (*Dostlar alışverişte görsün*)

Kavram Özellikleri:

1. Deyim, bir kavramı belirtmek için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır; genel kural niteliğinde bir söz değildir. Deyimi atasözlerinden ayıran en önemli özellik budur.
2. Deyimlerin amacı, bir kavramı ya özel kalıp içinde ya da çekici, hoş bir anlatımla belirtmektir. Atasözlerinin amacı ise yol göstermek, ders ve öğüt vermek, ibret almamız için gerçekleri bildirmektir. Görülüyor ki deyimle atasöz, amaçta da birbirinden ayrılmaktadır.
3. Deyimle atasöz arasında, sınırdaki bulunan sözlere dikkat edilmelidir.
4. Deyimleri kavram bakımından ikiye ayırabiliriz:
 - a. Deyimlerin çoğunda kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışındadır.
 - b. Kimi deyimlerde kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışında değildir.

Aksan (2011, s.91), “*deyimler, her dilin kendine özgü, başkalarından ayrılan bir yönünü oluşturur; bir dilin gerçekleri dile getirmedeki anlayış ve anlatış biçimini gösterir. Dilci ve halkbilimciler, yalnızca deyimlerine dayanarak bir toplumun bütün kültürünü inceleyebilir, önemli sonuçlar çıkarabilirler.*” ifadesiyle deyimlerin önemini belirtmiştir. Söz varlığı alanında ve deyimler üzerine yapılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (Subaşı Uzun, 1991; Püsküllüoğlu, 1995; Yüceol, 2001; Baş, 2005; Karadağ, 2005; Kurudayıoğlu & Karadağ, 2005; Kurudayıoğlu, 2005; Baş, 2006; Onan & Baş, 2009; Aksan, 2011; Baş, 2012; Sever & Karagül, 2014; Baş & Demirci, 2015; Uluçay & Börekçi, 2015; Kurudayıoğlu & Soysal, 2016; Karagöl & Tarakcı, 2019; Aksoy, 2020; Aksan, 2021; Er Aydemir, 2023).

Atasözleri

Güncel Türkçe Sözlük'te (2023), atasözünü “*uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş öğüt verici nitelikte söz; deme, mesel, sav darbimesel.*” olarak tanımlanmaktadır. Aksan, atasözlerini “*Bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözler.*” (2021, s.41) olarak açıklamıştır.

Aksoy (2020), atasözlerinin biçim ve kavram özelliklerini şu şekilde belirtmiştir:

Biçim Özellikleri:

1. Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Her atasözünü belli bir kalıp içinde belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir biçimdir.
2. Atasözleri kısa ve özlüdür.

3. Atasözlerinin çoğu bir, iki cümledir. Daha uzun olanları azdır.

Kavram Özellikleri:

1. Sosyal olayların nasıl olageldiklerini-uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak-yansızca bildiren atasözleri (*Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür*),
2. Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini-uzun bir gözlem sonucu olarak-belirten atasözleri (*Mart kapıdan baktırır kazma kürek yaktırır*),
3. Toplumsal olaylarının nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem sonucu olarak bildirirken bundan ders almamızı hatırlatan atasözleri (*Öfke ile kalkan zıyan ile oturur*),
4. Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlâk dersi ve öğüt veren atasözleri (*Bugünkü işini yarına bırakma*)
5. Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bildirerek yol gösteren atasözleri (*Taşıma su ile değirmen dönmez*)
6. Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri (*Dost başa bakar, düşman ayağa*),
7. Kimi inanışları bildiren atasözleri (*Akacak kan damarda durmaz*).

Bir toplumun yaşayış biçimini, gelenek ve göreneklerini yansıtan atasözlerinin önemini de Çobanoğlu “*Dünyanın oldukça geniş bir kesimine dağılmış olarak yaşayan Türk kavimlerine ait atasözleri, taşıdıkları mesajlar ve yönlendirdikleri davranışlar itibarıyla, Türk milletinin temel zihin yapısını gösteren birlik ve bütünlüğü ifade etmeleri bakımından sözlü edebiyat türleri içinde ayrı bir ehemmiyete sahiptir. Türk atasözleri, milli karakterimizi yansıtan, coğrafya, lehçe vb. farklılıkların ötesinde bütün Türkleri birleştiren önemli bir kaynaktır*” (Çobanoğlu, 2004, s.1) şeklinde açıklamaktadır.

Kalıp Sözler (İlişki Sözleri)

Aksan (2021, s.42) kalıp sözleri, “*Sözvarlığı içinde yer alan bu ögeler, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan sözler*” olarak tanımlamaktadır. Gökdayı (2008, s.106) atasözü, deyim, ikileme ve kalıp sözlerin yapı, işlev, anlam ve bağlam özelliklerini betimleyerek kalıp sözleri diğer unsurlarla karşılaştırmış ve kalıp sözleri; “*Bu sözler, önceden belirli bir biçime girip öylece hafızada saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak ve eğer gerekiyorsa bazı ekleme ve çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcüklerden oluşabilen, belirli durumlarda toplumun benimsediği sözleri sunarak iletişimin kurulmasına veya devamına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleridir.*” ifadesi ile tanımlamıştır.

İletişim kurarken belli durumlarda söylenmesi âdet olmuş olan, geleneklerimizi, değerlerimizi yansıtan kalıp sözlere yönelik oldukça fazla sınıflandırma bulunmaktadır (Erol, 2007; Gökdayı, 2008; Aksan, 2011; Gökdayı, 2015; Bayraktar, 2019; Aksan, 2021; Bayraktar, 2022). Çalışmamızın sınırlılığını oluşturan Gökdayı ve Bayraktar'ın sınıflandırmaları şu şekildedir:

Bayraktar (2022), kalıp sözleri dört temel başlık altında sınıflandırmıştır. Bunlar:

1. Sosyal ilişki kalıpları
 - a. Gündelik iletişim: selamlaşma, hâl hatır sorma, tanışma.
 - b. Kutlama: bayram, doğum, doğum günü, evlilik, nişan, kandil, sünnet, övülesi bir şey yapma, özel günler, yeni başlangıçlar.
 - c. Sosyal Hayat: alışveriş, banyo, saç kestirme, mücadele, sıkıntı, hastalık, yeme içme.
 - d. Taziye: başsağlığı dileme.
2. Duygu ifade etme kalıpları (acıma/üzüntü, beğeni/memnuniyet, belirsizlik/çaresizlik, endişe/korku, minnet, öfke, özlem, pişmanlık, sevgi, şaşkınlık).
3. Tutum Kalıpları (Bireyci/toplumcu tutum, cinsiyetçi tutum, eleştirme, ikna, ironi, itiraz-ret, nezaket, onaylama, övme, özür, sabır, söz verme, teşekkür, umursamama, uyarma).
4. Söylem düzenleme kalıpları (konuya giriş, konuyu değiştirme, konuyu toparlama).

Gökdayı (2015), kalıp sözleri;

1. Yapısına göre (tek sözcüklü olanlar, çok sözcüklü olanlar, öbek halinde olanlar, cümle yapısında olanlar, bitişken sözce olanlar),
2. Anlamına göre (gerçek anlamlı, değişmece anlamlı)
3. İşlevine göre (iyi ve kötü dilek bildiren, her duruma uygun söz sağlayanlar, stresli durumlarda iletişim kurmaya yardım edenler, nezaket kurallarına uymayı sağlayanlar, mesajı daha açık ve kısa sürede iletmeye yardım edenler, nezaket kurallarına uymayı sağlayanlar, dinsel kimliği açığa çıkaranlar, iletişim sürecini düzenleyenler, konuşmada anlatımı güçlendirenler, duygusal tepkileri dile getirenler, bazı durumlarda doğru şeyi söylemeyi sağlayanlar, toplumun inançlarını yansıtanlar, kültürel ayrıntıları gösterenler, cevap, öğüt ve ödüllendirme bildirenler),
4. Bağlamına göre (dil dışı bağlam duyarlı, dil içi bağlam duyarlı) olmak üzere dört grupta ele almıştır.

Çocuk edebiyatı ve söz varlığı

Çocukların dil gelişiminde söz varlığı edinimi önemli yer tutmaktadır. Söz varlığı ediniminde de çocuk kitapları büyük önem taşımaktadır. Çocuk edebiyatı eserleri, çocukların ana dilinin güzelliklerini keşfetmelerine ve kelime hazinelerini genişletmelerine olanak sağlayan önemli kaynaklardır. Bu sebeple çocuklar için kaleme alınan eserlerde kullanılan dilin ve söz varlığı unsurlarının dikkatli bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Baş (2006, s.28), çocuk edebiyatını; “*çocukluk devresinde yer alan bireyler için oluşturulmuş, edebiyat ve estetik zevkini taşıyan, çocuğun gelişimini dikkate alan, bu noktada çocuğu yücelten ve ona rehberlik yapan, geçmişle gelecek arasındaki kültür bağları üzerinde çocuğu taşıyan, kültürün taşıyıcılığı ve aktarıcılığı görevini benimseyen, amaçlı, işbirlikçi ve çağdaş bir alan.*” ifadesiyle açıklamıştır. Sever (2003, s.158) de “*yazınsal nitelikli bir çocuk kitabı her şeyden önce çocuğa duyarlılık kazandıran, dilin söz varlığını tanıtan bir araç.*” olarak çocuk kitabının önemini belirtmiştir. “*Çocuk kitapları, okul öncesi dönemden başlayarak zihinsel, duygusal, dilsel becerilerin edinilmesi sürecinde çocuklara zenginleştirilmiş bir dil çevresi yaratan önemli değişkenlerden biri olarak değerlendirilmekte ve çocuğun ilgi ve gereksinimlerini karşılayan zevkle okuduğu eserler olarak tanımlanmaktadır*” (Erbay & Öztürk Samur, 2010, s.13). Çocukların dilsel gelişimlerine katkıda bulunan bu eserlerin nasıl oluşturulduğu ve seviyelere göre nasıl sınıflandırıldığı önem kazanmaktadır. Yıldırım Bilgen ve Nurlu bu duruma “*Kitapların kaç sözcükten meydana geldiği, toplumun kültürel yapısına ışık tutan ve dilin inceliklerini ortaya koyan söz varlığı öğelerinden ne kadar yararlandığı her yaş seviyesine göre belirlenmelidir*” ifadesiyle değinmektedir (Yıldırım Bilgen & Nurlu, 2017, s.590).

Hasan Kallimci'nin edebî kimliği ve eserleri

Bu çalışmada çocuk edebiyatı yazarlarından Hasan Kallimci üzerinde durulmuştur. Yazar, 1949 yılında Denizli'nin Sarayköy ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini doğduğu yerde tamamlayarak Nazilli'de öğretmen okuluna devam etmiştir. Okulunu 1967 yılında bitirerek doğduğu ilçe olan Sarayköy'ün Aşağı Tırkaz köyünde öğretmenliğe başlayan yazar, 1997 yılına kadar sınıf öğretmenliğiyle birlikte Denizli Halk Eğitim Merkezinde müdür yardımcılığı yapmıştır. Öğretmenlik kariyerine devam ederken bir yandan da yerel gazetelerde yazarlık yapmıştır. 1994 yılında emekliliğe ayrılan yazar, emekli olduktan sonra da çalışma hayatına devam ederek yerel basın kuruluşlarında köşe yazarlığı ve genel yayın yönetmenliği görevlerini üstlenmiştir. Sonrasında zamanını çocuk edebiyatına ayırarak çok sayıda eser kaleme almıştır.

Kallimci'nin yazarlığında Türk edebiyatının güçlü kalemi Emine Işınsoy'un özel bir yeri vardır. Hasan Kallimci, yazma hayatına başladığı sıralarda ona yol göstermesi ve edebî kimliğinin oluşmasına yardımcı olması bakımından Emine Işınsoy'un yazarlık serüveninde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu, Ablam Ustam Emine Işınsoy adlı eserinde (2006) şu sözlerle ifade etmektedir: “*Taşradan, yazar olmaya*

hevesli biri, mektuplar yazacak, telefonlar açacak, “Eserim nasıl olmuş?” diyerek oyunlar ve hikâyeler gönderecek... Yazar da o kişiyle, bir usta-çırak, bir abla kardeş ilişkisi içinde, kıymetli vakitlerini ayırarak sabırla, ciddiyetle ilgilenecek... Bu açıdan ne kadar şanslı olduğumu düşünüyorum. Eli kalem tutan bir taşralı olarak, bir abla, bir usta edinebilmek herkese nasip olmaz diye düşünüyorum.”

Eserlerinde millî duygular, kahramanlık, dürüstlük gibi konulara yer veren yazar, sade ve akıcı bir üsluba sahiptir. Çocuk edebiyatı eserlerinde okunurluğu arttırması bakımından bu unsurların yer alması önem kazanmaktadır. Türkmen ve Öger (2006)’de Hasan Kallimci’nin çocuk edebiyatı eserleri üzerine gerçekleştirdikleri çalışmalarında yazarın eserlerinde kullandığı dili, çocukların kelime hazinesini zenginleştirecek, ana dil gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olduğunu belirtmiştir. Millî duygu ve düşünce sistemini Türk kültür evreninin mitolojiye uzanan tarihî kodları üzerine başarıyla inşa etmiş Hasan Kallimci [URL 1, 2024](#) (erişim tarihi:10.03.2024)’ deki bilgiye göre okul öncesine yönelik 8, ilkokul ve ortaokul öğrencilerine yönelik 104 eser vermiştir.

Yöntem

Çocuk edebiyatı eserlerinde yazarlar, kaleme almış oldukları konular, aktarmaya çalıştıkları değerler ve bu değerleri aktarırken kullandıkları dilsel unsurlar vasıtasıyla çocukların dilsel gelişimi başta olmak üzere zihinsel gelişimlerine de önemli oranda katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızın amacı, ülkemizde çocuk edebiyatı alanında kaleme almış olduğu yüzün üzerindeki eseri ile, zengin bir külliyata sahip olan Hasan Kallimci’nin “A Benim Çakır Oğlum Atatürk’ün Anıları” eserinde dilin maddi ve manevi kültürünü sergileyen söz varlığı unsurlarından deyim, atasözü ve kalıp sözlerin hangilerinin hangi oranlarda kullanıldığını belirlemektir. Çalışmanın ana amacı “Hasan Kallimci’nin ‘A Benim Çakır Oğlum Atatürk’ün Anıları’ adlı eserindeki deyim, atasözü ve kalıp söz kullanımının söz varlığı bağlamındaki özelliği ve işlevi nedir?” sorusuyla karşılanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçlarını şu sorular oluşturmaktadır:

- a) Hasan Kallimci’nin A Benim Çakır Oğlum Atatürk’ün Anıları adlı eserinde deyimlere yer verilmiş midir? Yer verilmişse hangi deyimler kullanılmıştır?
- b) Hasan Kallimci’nin A Benim Çakır Oğlum Atatürk’ün Anıları adlı eserinde atasözlerine yer verilmiş midir? Yer verilmişse hangi atasözleri kullanılmıştır?
- c) Hasan Kallimci’nin A Benim Çakır Oğlum Atatürk’ün Anıları adlı eserinde kalıp sözlere yer verilmiş midir? Yer verilmişse hangi kalıp sözler kullanılmıştır?

Bu araştırma, betimleyici nitel bir araştırmadır. “*Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algılar ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma yaklaşımıdır.*” (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu

kapsamda yürütülen çalışmamızda verilerin toplanması sırasında doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Çalışmada öncelikle Hasan Kallımcı'nın Çınaraltı yayınevinden yayımlanan A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları adlı eseri temin edilmiştir. Ardından incelemeye esas alınacak söz varlığı unsurları belirlenmiştir. Bu çerçevede terimler, kalıplaşmış sözler, çeviri sözcükler gibi söz varlığı unsurları çalışma kapsamının dışında tutulmuştur. Çalışma kapsamında ele alınan atasözü ve deyimlerin tespit edilmesinde ve sınıflandırılmasında Türk Dil Kurumu'nun Atasözü ve Deyimler Sözlüğü ile Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nden yararlanılırken kalıp sözlerin tespit edilmesinde ise Hürriyet Gökdayı'nın Türkçede Kalıp Sözler adlı kitabı ile Semra Bayraktar'ın Kalıp Sözler Özellikleri, Sınıflandırılması, Kültürel Göstergeleri, Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri kitabından yararlanılmış ancak sınıflandırmada Semra Bayraktar'ın eseri temel alınmıştır. Söz konusu eserler esas alınıp sınıflandırmalar yapıldıktan sonra elde edilen veriler tablolar ve grafikler aracılığıyla sunulmuş ayrıca örnek ifadeler de yer verilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bu kısmında, incelenen eserde ana problem kapsamında alt problemlerde verilen söz varlığı unsurlarına ilişkin veriler sayfa numaraları ile birlikte örneklendirilmiştir.

Çalışmanın birinci alt problemi "Hasan Kallımcı'nın A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları" adlı eserinde deyimlere yer verilmiş midir? Yer verilmişse hangi deyimler kullanılmıştır?" ifadesi ile tanımlanmıştır. Çalışmada belirtilen alt probleme dair 62 kullanım Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1.

Hasan Kallımcı'nın A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları Adlı Eserinde Yer Alan Deyimler

Suluk soluğa (s.9)	Mal olmak (s.53)	Kendini vermek (s. 97)
Gözlerini dikmek (s.9)	Ciddiye almak (s.56)	Kafa yormak (s.97)
Yolunu beklemek (s.9)	Gözünü dikmek (s.59)	Diş bilemek (s. 101)
Çok görmemek (s.9)	(Kendinden) emin olmak (s.60)	Kendini tutmak (s. 103)
Tuttuğu altın, kılıcı keskin olmak (s.10)	Gözünü(lerini) ayırmamak (s. 60)	Yüzü gülmek (s.108)
Parayı koparmak (s.14)	Dünyalar onun olmak (s.60)	Gözleri yaşarmak (s.109)
Ağır basmak (s.14)	Gözü arkada kalmamak (s.61)	Ders vermek (s.116)
Gözleri dolmak (s.16)	Gözünde küçülmek (s.62)	Renkten renge girmek (s.116)

Sırtını yere getirmek (s.16)	Ağır gelmek (s.63)	Teselli bulmak (s.118)
Sinirini bozmak (s.19)	Fikir almak (s.66)	Gözleri yaşarmak (s.119)
Gündüz gözüyle (s.23)	Gözü üzerinde olmak (s.72)	Kalbi dayanmamak (s.119)
Kaş çatmak (s.26)	Poz vermek (s. 74)	Aklına esmek (s.120)
Gözleri yaşarmak (s.27)	Taşı gediğine koymak (s.75)	Gözlerinin içine bakmak (s.121)
Canı sıkılmak (s.29)	Macera aramak (s.77)	Sahip çıkmak (s.121)
Ayaklarına kapanmak (s.33)	Yarı yolda kalmak (s.77)	Halka mal olmak (s.122)
Dünya gözüyle (s.33)	Göz dikmek (s. 80)	Zoruna gitmek (s.123)
Yol göstermek (s.37)	Beti benzi solmak (s.80)	Hoşuna gitmek (s.126)
Gözleri açık gitmek (s.44)	İlham almak (s. 84)	Ağız aramak (s.130)
Gözleri dolmak (s.45)	Kendini vermek (s.89)	Nabız yoklamak (s.130)
Gökte aradığını yerde bulmak (s.45)	Akıl erdirememek (s.92)	Göz gezdirmek (s.137)
Göz göze gelmek (s.46)	Ayağına gitmek (s.94)	Kendini vermek (s. 97)

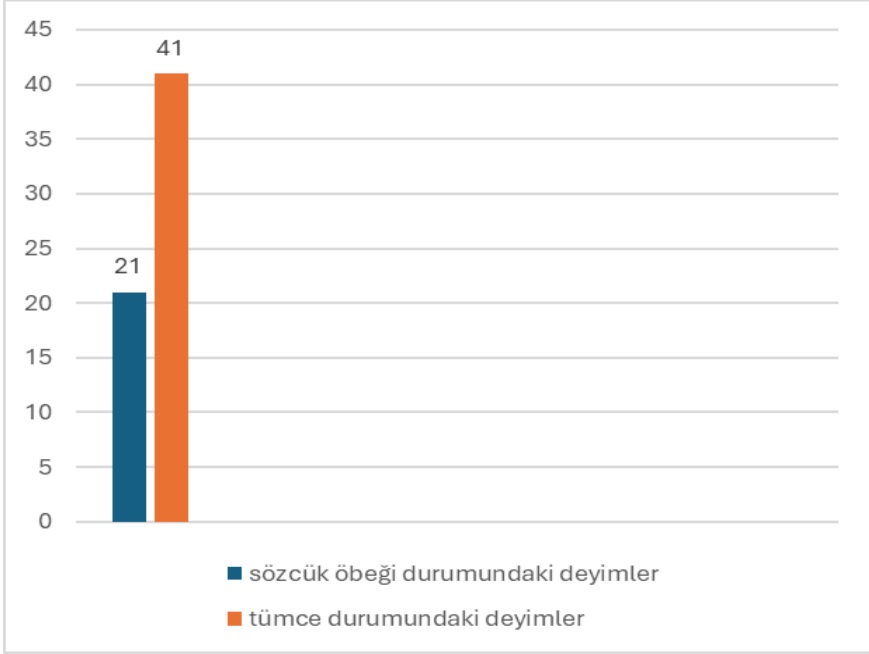
İncelediğimiz kitapta yer alan deyimlerin geçtiği örnek cümleler şu şekildedir

1. *“Atatürk’ün gözleri dolu dolu olmuştu. Gökçen’e döndü.” (s.45)*
2. *“-Nine, dedi. Sen gökte aradığını yerde buldun. Gazi Paşa işte karşında duruyor.” (s.45)*
3. *“İki ağa göz göze gelirler.” (s.46)*
4. *“İnsanlığa mal olmuş bir sanat şaheserine karşı düşmanın insafsızca, saygısızca davranışı bütün dünyaya örnek ve ibret olsun.” (s.53)*
5. *“-Biz geç kaldık. Siz işinizi ciddiye alarak oyunu vaktinde başlattınız.” (s.56)*
6. *“O sırada karşılıklarına bir çocuk çıktı. Çocuk gözlerini dikmiş Gazi’ye bakıyordu.” (s.59)*
7. *“Cemil kendinden emindi.” (s.60)*
8. *“Gözlerini ayırmadan konuştu.” (s.60)*
9. *“Cemil, Atatürk’le konuşmuş olmanın ve onun tarafından öpülmüş olmanın sevinciyle koşarak gidiyordu. Dünyalar onun olmuştu.” (s.60)*
10. *“Ercüment Ekrem Bey, dedi. Milletın bağırından temiz bir nesil yetişiyor. Türkiye Cumhuriyeti’ni onlara bırakacağım ve gözüm arkada kalmayacak.” (s.61)*

11. “Bu öğretmen eğer dersini bırakıp bana saygısını göstermek için yanıma gelseydi; çıkarken beni merdivenlere kadar geçirse idi, öğrencilerin gözünde küçülürdü.” (s.62)
12. “-Kaçılmaz Paşam. Fakat kitapların dili bize ağır geliyor.” (s.63)
13. “-Paşam, dedi Bunlar senden akıllı mı ki kendilerinden fikir almaya çalışıyorsun?” (s.66)
14. “Elçi, Atatürk’ün ne demek istediğini anlamıştı. Beti benzi soldu, ne diyeceğini bilemedi.” (s.80)
15. “Bunları yazmıştı ancak yapılacak işlere akıl erdiremediği için defteri kapatarak ayağa kalkmış ve şöyle demişti:” (s.92)

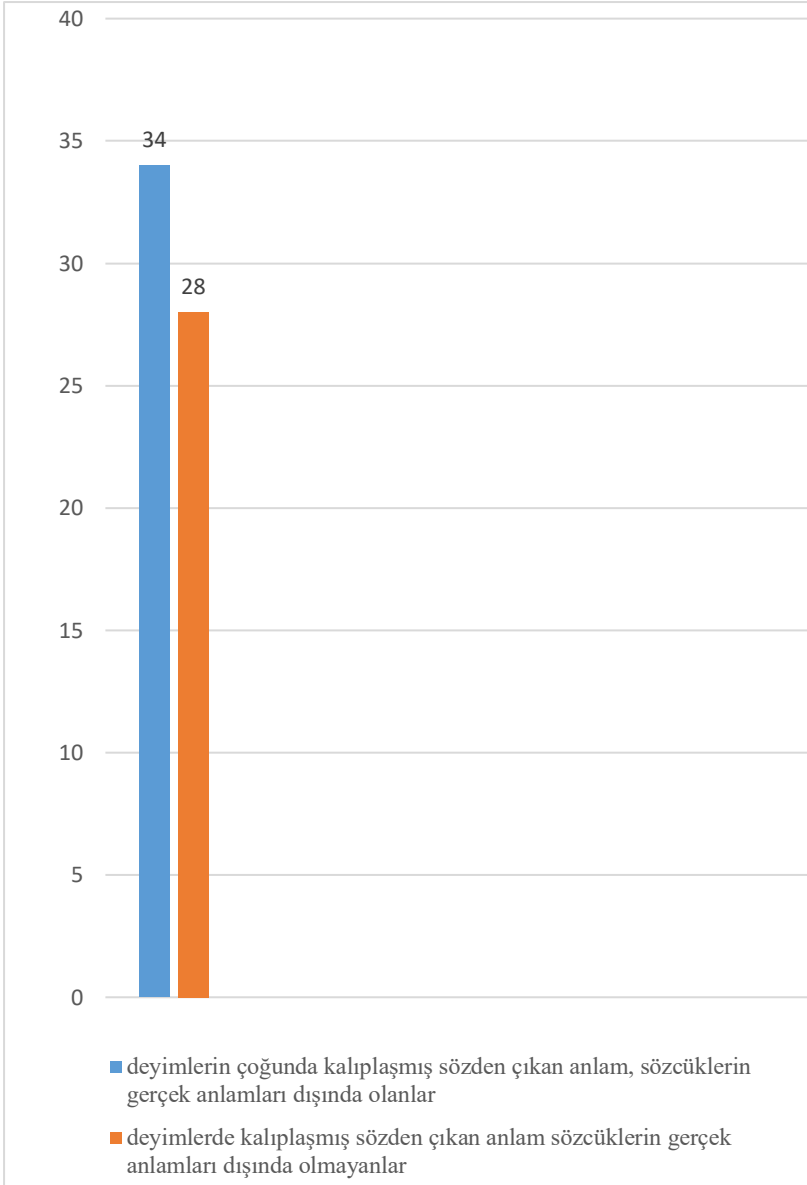
Aksoy (2020), deyimleri biçim açısından “sözcük öbeği durumundaki deyimler, tümce durumundaki deyimler” olmak üzere; kavram bakımından da “deyimlerin çoğunda kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışında olanlar, deyimlerde kalıplaşmış sözden çıkan anlam sözcüklerin gerçek anlamları dışında olmayanlar” olarak ikiye ayırmaktadır. Çalışmada biçim bakımından deyimlerin sınıflandırılmasında tümce durumundaki deyimlerin oranı daha fazla çıkmıştır; belirlenen 62 deyimden 41 tanesi tümce durumundaki (*yolunu beklemek, çok görmemek, tuttuğu altın kılıcı keskin olmak, ağır basmak, gözleri dolmak, sırtını yere getirmek, kaş çatmak, gözleri yaşarmak, canı sıkılmak, ayaklarına kapanmak, yol göstermek, gözleri açık gitmek, gözleri dolmak, gökte aradığını yerde bulmak, göz göze gelmek, kendinden emin olmak, dünyalar onun olmak, gözü arkada kalmamak, gözünde küçülme, ağır gelmek, gözü üzerinde olmak, poz vermek, taşı gediğine koymak, yarı yolda kalmak, göz dikmek, beti benzi solmak, ayağına gitmek, kafa yormak, kendini tutmak, yüzü gülmek, gözleri yaşarmak, ders vermek, renkten renge girmek, teselli bulmak, gözleri yaşarmak, kalbi dayanmamak, zoruna gitmek, hoşuna gitmek, ağız aramak, nabız yoklamak, göz gezdirmek), 21 tanesi sözcük öbeği durumundaki deyimler (*soluk soluğa, gözlerini dikmek, parayı koparmak, sinirini bozmak, gündüz gözüyle, dünya gözüyle, mal olmak, ciddiye almak, gözünü dikmek, gözünü ayırmamak, fikir almak, macera aramak, ilham almak, kendini vermek, akıl erdirememek, diş bilemek, aklına esmek, gözlerinin içine bakmak, sahip çıkmak, halka**

mal olmak) olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmaya dair dağılım Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Eserdeki deyimlerin biçim bakımından sınıflandırılması

Çalışmada belirlenen 62 deyimden kavram bakımından incelendiğinde; 34 tane deyimlerin çoğunda kalıplaşmış sözden çıkan anlam, sözcüklerin gerçek anlamları dışında olanlar (*çok görmemek, parayı koparmak, sinirini bozmak, gündüz gözüyle,*, 28 tanesi deyimlerde kalıplaşmış sözden çıkan anlam sözcüklerin gerçek anlamları dışında olmayanlar (*soluk soluğa, gözlerini dikmek, göz göze gelmek, yolunu beklemek, ayaklarına kapanmak, gözünü ayırmamak, ağır gelmek, yarı yolda kalmak, göz gezdirmek, sahip çıkmak, gözlerinin içine bakmak, renkten renge girmek, beti benzi solmak, yüzü gülmek*) olarak belirlenmiştir. Buna göre sözcüklerin gerçek anlamları dışında olan deyimlerin oranı fazladır. Sınıflandırmaya dair dağılım Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Eserdeki deyimlerin kavram bakımından sınıflandırılması

Çalışmanın ikinci alt problemi “Hasan Kallımcı’nın A Benim Çakır Oğlum Atatürk’ün Anıları adlı eserinde atasözlerine yer verilmiş midir? Yer verilmişse hangi atasözleri kullanılmıştır?” ifadesi ile tanımlanmıştı. İncelenen eserde atasözü kullanımı tespit edilmemiştir.

Çalışmanın üçüncü alt problemi “Hasan Kallimci’nin A Benim Çakır Oğlum Atatürk’ün Anıları” adlı eserinde kalıp sözlere yer verilmiş midir? Yer verilmişse hangi kalıp sözler kullanılmıştır?” ifadesi ile tanımlanmıştır. Çalışma evreni içerisinde belirtilen alt probleme dair 13 farklı kullanım aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2.

Hasan Kallimci’nin A Benim Çakır Oğlum Atatürk’ün Anıları Adlı Eserinde Yer Alan Kalıp Sözler

Hayırlı olsun (s.22)	Kurban olayım (s.34)	Sağ ol (s.47)
Allah seni başımızdan eksik etmesin (s.27)	Merhaba (s.44)	Helal olsun (s.47)
Hoş geldin (s.29)	Hoş geldiniz (s.46)	Var ol (s.104)
Af buyurunuz (s.32)	Hoş bulduk (s.46)	Memnun oldum (s.137)
Allah’a şükürler olsun (s.33)		

İncelediğimiz kitapta yer alan kalıp sözlerin geçtiği örnek cümleler aşağıda sunulmuştur:

1. “Atatürk altın anahtarı kilide soktu.

-Hayırlı olsun, dedi.” (s.22)

2. “Konya’da bir Konya milletvekili;

-Atatürk, Allah seni başımızdan eksik etmesin, dedi. Yoksa birbirimize gireriz.” (s.27)

3. “Yaşa varol, büyük önderimiz! Sevgili Ata’mız hoş geldin!” (s.29)

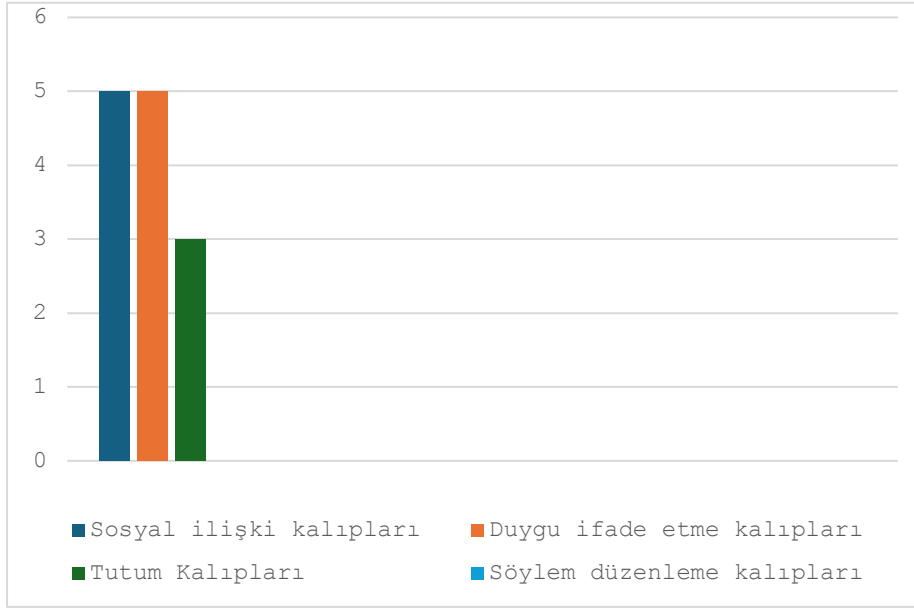
4. “Halkın neşesini bozmamak için bandoyu getirmedim. Af buyurunuz!” (s.32)

5. “Seni dünya gözü ile gösteren Allah’a şükürler olsun.” (s.33)

6. “Bastığın yere kurban olayım!” (s.34)

7. “-Merhaba nine, dedi. Nerden gelip nereye gidiyorsun?” (s.44)

Kalıp sözler sınıflandırıldığında; 5 tane sosyal ilişki kalıpları (*hayırlı olsun, hoş geldin, merhaba, hoş geldiniz, hoş bulduk*), 5 tane duygu ifade etme kalıpları (*Allah seni başımızdan eksik etmesin, Allah’a şükürler olsun, kurban olayım, helal olsun, memnun oldum*), 3 tane tutum kalıpları (*af buyurunuz, sağ ol, var ol*) tespit edilirken söylem düzenleme kalıplarına ait veri bulunamamıştır. Sınıflandırmaya dair veriler Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3. Eserdeki kalıp sözlerin sınıflandırılması

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Çocuk edebiyatı sahasında oldukça zengin bir külliyata sahip olan Hasan Kallimci'nin "A Benim Çakır Oğlum-Atatürk'ün Anıları" adlı eserini söz varlığı unsurlarından deyimler, atasözleri ve kalıp sözler bakımından incelediğimiz bu çalışmada 62 deyim, 13 kalıp söz tespit edilirken hiçbir atasözüne ulaşamadık. Literatür taraması yapıldığında, incelenen metinlerde söz varlığı unsurlarından deyimlerin ve kalıp sözlerin daha fazla kullanıldığı, atasözlerin daha az kullanıldığı tespit edilmiştir.

Kuru (2017), Ayşe Yamaç'ın eserlerini atasözü, deyim ve kalıp sözlerin kullanımı açısından incelenmiş ve çalışmasında 777'si farklı olmak üzere 1.220 deyim ve 151'i farklı 355 kalıp sözün ve 22'si farklı olmak üzere 24 atasözün kullanıldığını belirtmiştir. Gökçe (2008), Gülten Dayıoğlu'nun öykülerini incelediği çalışmasında iki atasözü, 1.334 deyim, 42 kalıp sözün ve 2 atasözün kullanıldığı tespit etmiştir. Mete (2016) çalışmasında Sevim Ak'ın çocuk romanlarındaki söz varlığını incelemiş, ikilemelerin kullanım sıklığının 2060, deyimlerin kullanım sıklığının 1412, ilişki sözlerinin kullanım sıklığının 70, atasözlerinin kullanım sıklığının 14 ve tekerlemelerin kullanım sıklığının ise 6 olduğunu belirtmiştir. Sever ve Karagül (2014), inceledikleri masal kitaplarında 399 ikileme, 112 deyim, 93 kalıp söz ve 21 atasözü olduğunu belirlemişlerdir. Uysal (2021) da incelediği Keloğlan Masalları kitabında 651 ikileme, 447 deyim, 48 tekerleme, 91 kalıp söz ve 22 atasözü tespit etmiştir.

Bu çalışmanın sonucu ile yapılan literatür taramalarının sonuçları karşılaştırıldığında benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bir toplumun yaşayışını, geleneklerini, düşünce biçimini, millî değerlerini yansıtan ve toplumlara göre farklılık gösteren söz varlığı unsurlarının kazandırılmasında deyimlerin ve kalıp sözlerin metinlerde daha sık kullanıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda incelenen eserin, Türkçe ders kitaplarında ve çocuklar için yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarında kullanılması, Türkçenin deyimler ve kalıp sözler özelinde kültürel belleğin kazandırılmasına, söz varlığı hâkimiyetine ve böylelikle millî kültürel değerlerin kazanımına olanak sağlayabilecektir.

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler alanı etik kurul başkanlığı tarafından çalışmada insan unsuru bulunmaması ve salt doküman analizine dayanması sebebiyle etik izne gerek bulunmadığı tebliğ edilmiştir.

Kaynakça

- Aksan, D. (2011). Türkçenin gücü. Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2021). Türkçenin sözvarlığı. Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö.A. (2020). Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1-2, İnkılâp Yayınları.
- Baş, B. (2005). 2005 yılında yayımlanmış bazı çocuk dergilerindeki söz varlığı üzerine bir değerlendirme. *XIV. Eğitim Bilimleri Kongresi-Kongre Kitabı*. 28-30 Eylül 2005.
- Baş, B. (2006). *1985-2005 yılları arasında çocuk edebiyatı sahasında yazılmış tahkiyeli metinlerin söz varlığı üzerine bir araştırma* (Tez No. 191152) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Baş, B. (2012). Türk masallarının söz varlığı üzerine bir değerlendirme. *Milli Folklor Dergisi*, 24 (93), ss.125-134.
- Baş, B. & Demirci, S. (2015). 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerle çalışma kitaplarındaki etkinliklerin söz varlığı açısından karşılaştırılması, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(1), ss. 17-29.
- Bayraktar, S. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir kültür aktarımı aracı olarak kalıp sözler* (Tez No. 553166) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Bayraktar, S. (2022). *Kalıp sözler özellikleri, sınıflandırılması, kültürel göstergeleri, yabancı dil öğretimindeki yeri*, TDK Yayını.
- Canbulat, M. & Dilekçi, A. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki kalıp sözler ve öğrencilerin kalıp sözleri kullanma düzeyleri. *Turkish Studies- International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(7), 217-232.
- Duran, E. & Kırhallı Gök, B. (2021). Hasan kallimci'nin ilkökul birinci sınıflar için yazmış olduğu eserlerdeki söz varlığı. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 7(2), 51-67.
- Er Aydemir, N. (2023). *Söz varlığı ve Türkçe*. B. Direkci, M. Ateş (Ed.), Türkçe öğretimi (1. Baskı, s.279-296) içinde. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Erbay, F. & Öztürk Samur, A. (2010). Anne ve babaların çocuk kitapları hakkındaki genel görüşleri ile çocukların alıcı dil gelişim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 5/4 Fall 2010, p. 1063-1073, ISSN: 1308-2140. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8020>
- Erol, Ç. (2007) *Türkiye türkçesinde kalıp sözler üzerine bir inceleme* (Tez No. 214195) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

- Gökçe, B. (2008). *Gülten Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinde değer eğitimi ve öykülerin Türkçeye katkısı* (Tez No. 239576) [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi-Malatya]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *Bilgi, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelliği Heyet Başkanlığı, S.44, s.89–110.
- Gökdayı, H. (2015). Türkçede kalıp sözler. *Kriter* Yayınevi.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Engin Yayınevi.
- Kallımcı, H. (2006). *Ablam ustam Emine Işınsoy*. Hikmet Neşriyat.
- Kallımcı, H. (2023). *A benim çıkar oğlum Atatürk'ün anıları*. Çınaraltı Yayınları.
- Karagöl, E. & Tarakçı, R. (2019). Söz varlığı öğretimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(222), 149-171.
- Kılınç, O. (2020). Sevinç çokum'un hilal görünümünde romanında söz varlığı. *The Journal of Academic Social Science*.
- Kuru, H. (2017). Ayşe yamaç'ın çocuk romanlarının dil zenginliği açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 89-102.
- Kurudayıoğlu, Mehmet (2005). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine bir araştırma* (Tez No. 159613) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Kurudayıoğlu, M. & Karadağ, Ö. (2005). Kelime hazinesi çalışmaları açısından kelime kavramı üzerine bir değerlendirme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 293-307.
- Kurudayıoğlu, M. & Soysal, T. (2016). Cumhuriyet dönemi ilkököl Türkçe dersi öğretim programlarının söz varlığının geliştirilmesi açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, S (4)4, ss.559-598.
- Mert, E.L. (2009). Anadili eğitimi ve öğretimi sürecinde söz varlığı belirleme çalışmalarının önemi ve 'deyim' kazandırmaya yönelik etkinlik örnekleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, TS 2(2), ss.83-93.
- Mete, Ö. Ö. (2016). *Sevim Ak'ın çocuk edebiyatı yapıtlarının söz varlığı açısından incelenmesi* (Tez No. 419278) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Onan, B. & Baş, B. (2009). Türkçe öğretmen adaylarının yazılı anlatımlarında deyim kullanımı: Hatay ve Sivas örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, ss. 113-139.
- Onan, B. (2016). Söz varlığı terminolojisi üzerine bir analiz çalışması. *Milli Eğitim* (210), 12-29.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Kök Yayıncılık.
- Sever, S. & Karagül, S. (2014). Oğuz tansel'in derleyip yazdığı masal kitaplarında yer alan sözcük varlığı öğelerinin incelenmesi. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 20, 77, 173- 178.
- Subaşı Uzun, L. (1991). Türkçedeki deyim yapılarında biçimbilimsel ve sözdizimsel özellikler. *Dilbilim Yazıları* 1991,57-64.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe deyimler sözlüğü*. Arkadaş Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Güncel Türkçe sözlük*. TDK Yayını.
- Türkmen, F. & Öger, A. (6-7-8 Eylül 2006). Türk çocuk edebiyatında denizlili bir yazar: Hasan Kallımcı. *Uluslararası Denizli ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu*. Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi.
- Uluçay, M. & Börekçi, M. (2015). Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında kullandıkları deyimler üzerine bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 317-338.
- Uysal, A. (2021). Çocuk kitaplarının kalıplaşmış söz varlığı üzerine bir inceleme: keleşli masalları. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 4(2), 160-181. <https://doi.org/10.47935/ceded.937309>.

- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. ABC Kitabevi.
- Yolcu, F. (2018). "101 Türk efsanesi" adlı eserin söz varlığının türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi (Tez No. 505696) [Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi -Sivas]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım Bilgen, D., Nurlu, M. (2017). Çocuk edebiyatı alanındaki eserlerin temel söz varlığına ilişkin karşılaştırmalı bir inceleme. *Turkish Studies*, 12(4), 585-602.
- Yüceol M.Ö. (2001). Türkçe deyimler üzerine birkaç söz. *Türk Dili*, 600: 869-879.
- URL 1 <https://www.hasankallimci.com/hayati.html> adresinden 10 Mart 2024 tarihinde alındı.

Extended Abstract

Vocabulary and its elements are of great importance in the creation of children's literature products and in the development of the child. Therefore, one of the important features of the books that should be written according to the levels of children in this direction is vocabulary. Children's books teach children the vocabulary and subtleties of the language, while also providing them with the cultural elements, material and moral values of the society. The vocabulary of a language reflects the world of concepts, material and spiritual culture, and world view of the society speaking that language, it also sheds light on the history of that language. In the vocabulary related to this justification, elements such as idioms, set phrases, fixed expressions, proverbs, terms, foreign words, translated items, and reduplications can be evaluated with the function of constructing and transmitting cultural memory. Vocabulary elements constitute data on collective memory that are transmitted from generation to generation.

In this study, the book titled 'A Benim Çakır Oğlum Atatürk'ün Anıları' by Hasan Kallimci, who holds an important place among children's literature authors, is examined in terms of the historical and culturally fixed vocabulary elements of the Turkish language. The book, published by Çınaraltı Publishing, consists of 144 pages and is based on Atatürk's memories from 1923 and beyond. In this study, which is a descriptive qualitative research, document analysis technique was used during data collection. The book in this study was examined in terms of idioms, proverbs and phrases. In the identification and classification of the proverbs and idioms discussed within the scope of the study, the Turkish Language Association's Dictionary of Proverbs and Idioms and Ömer Asım Aksoy's Dictionary of Proverbs and Idioms were used, while Hürriyet Gökdayı's book Set Phrases in Turkish and Semra Bayraktar's book Characteristics, Classification, Cultural Indicators, and Place of Set Phrases in Foreign Language Teaching were used in the identification of set phrases, with the classification based on Semra Bayraktar's work. The data obtained in the study are presented through tables and graphs, and sample statements are also included.

In this study, in which we examined the elements of vocabulary in terms of idioms, proverbs, and set phrases, 62 idioms and 13 set phrases were identified, while no

proverbs were found. Example statements with the most common idioms in the book we examined are as follows:

1. *"Let me kiss your head. Kissing you is my only desire. Don't begrudge me this wish! Mustafa Kemal smiled."* (p.9)
2. *"My desire has been fulfilled, you great brave man," she said. May what you hold be gold and your sword be sharp. May your every wish be fulfilled..."* (p.10)
3. *"Pasha Kazim put the money in his pocket. He wanted to get that much money from Atatürk."* (p.14)
4. *"Atatürk's eyes filled with tears. He tried to laugh to hide his emotional state."* (p.16)
5. *"The Italian dictator Mussolini is making various statements these days to irritate the Turkish nation."* (p.19).

When the idioms identified in the study are classified in terms of form, 41 of them are in the form of sentences (such as *waiting for someone, not begrudging, having a sharp sword, outweighing, eyes being filled with tears, bringing your back to the ground, frowning, tearing your eyes, being bored, falling at one's feet, leading someone, dying with one's eyes open, finding what one is looking for right under one's nose, making eye contact, being confident, having the world at ones' feet, not leaving any loose ends, becoming insignificant in someone's eyes, heavy*), 21 of them were in phrase form (such as *being out of breath, staring at someone, getting money from someone, irritating someone, in broad daylight, in the eye of the world, resulting in, taking seriously, staring at someone, keeping an eye on something/someone, getting an opinion/advice, looking for adventure, getting inspired, giving yourself, not being able to reason, sharpening one's teeth, acting on a whim, looking into ones' eyes, owning, being a public figure*). When examined in terms of concepts, it was determined that 34 of the idioms have meanings that arise from the fixed expressions beyond the literal meanings of the words (such as *not begrudging, getting the money, getting irritated, in broad daylight*), while 28 idioms have meanings that are not beyond the literal meanings of the words (such as *being out of breath, staring, making eye contact, waiting for someone's path, falling at someone's feet, not taking one's eyes off, being heavy, being left halfway, skimming, taking ownership, looking into someone's eyes, changing colors, turning pale, smiling*).

Sample statements with set phrases in the book we examined are presented below:

1. *"Atatürk put the golden key into the lock.*

"Congratulations," he said. (p.22)

2. *"A Konya deputy in Konya said;*

-Atatürk, may God keep you with us." Otherwise, we will fall out with each other." (p.27)

3. "Long live our great leader! Welcome to our beloved Leader!" (p.29)

4. "Thanks be to God for showing you with my own eyes." (p.33)

When classified; the set phrases include 5 social relationship patterns (*congratulations, welcome, hello, we are happy to be here*), 5 patterns of expressing emotions (*may God keep you with us, thank God, let me be a victim, halal, I am pleased*), 3 attitude patterns (*forgive me, thank you, live long*) were determined, and no data on discourse regulation patterns was found.

As a result, it has been determined that idioms and phrases are used more frequently in the texts in the acquisition of vocabulary elements that reflect the life, traditions, way of thinking, national values of a society and differ according to societies. In this context, the use of the analysed work in Turkish language textbooks and Turkish language teaching to foreigners for children will enable the acquisition of cultural memory in Turkish in terms of idioms and phrases, vocabulary dominance and thus the acquisition of national cultural values.